

Begeleiden van pleegouders: wat werkt?

Willeke Daamen – december 2014

Gebaseerd op de review 'Begeleiden van pleegouders: wat werkt?' (Daamen, 2014) en de Richtlijn Pleegzorg (De Baat, Van den Bergh, De Lange, 2014).

Pleegouders hebben een belangrijke taak en verantwoordelijkheid. Zij dragen zorg voor kinderen van wie de eigen ouders daar door verschillende omstandigheden niet toe in staat zijn. Deze kinderen hebben vaak een ingewikkelde geschiedenis. Hierdoor vragen pleegkinderen doorgaans meer en specifiekere ondersteuning van hun pleegouders dan 'normale' kinderen van hun ouders vragen. Voor een succesvolle pleegzorgplaatsing is het van belang dat pleegouders in staat zijn pleegkinderen de ondersteuning en opvoeding te bieden die zij nodig

hebben. Pleegouders moeten voldoende ondersteuning en begeleiding ontvangen om deze taak te vervullen. Een goede begeleiding van pleegouders en een goede werkrelatie tussen pleegouders en de pleegzorgbegeleider dragen positief bij aan de stressbeleving en de tevredenheid van pleegouders. Het opbouwen van meerdere stressoren (bijvoorbeeld probleemgedrag van het pleegkind en gevoel van onbekwaamheid bij pleegouder) is ongezond voor pleegouders en pleegkinderen. Het beperken of terugdringen van deze stressoren (bijvoorbeeld met behulp van ondersteuning) is van essentieel belang om een voortijdige afbreking van de plaatsing te voorkomen.

Begeleiding van pleegouders

In de begeleiding van pleegouders is een aantal aspecten van belang:

- Zicht op ondersteuningsbehoeften: om pleegouders goed te begeleiden is het belangrijk dat de pleezorgwerker zicht heeft op de ondersteuningsbehoeften van pleegouders.
- Geschiedenis van het pleegkind: in de begeleiding in de opvoedingstaken van pleegouders is het van belang dat pleegouders op de hoogte zijn van de geschiedenis van het pleegkind. De geschiedenis van het pleegkind kan bepaald gedrag verklaren en kan aanwijzingen bieden voor de ondersteuningsbehoeften van het pleegkind.
- Begeleiding in de opvoeding: pleegkinderen hebben een veilige omgeving nodig met voldoende tijd, aandacht en geborgenheid. Het is daarom van belang dat de begeleiding gericht is op opvoedingsvaardigheden en strategieën van pleegouders.
- Begeleiding in de omgang met specifiek gedrag: er zijn twee belangrijke elementen die specifiek gelden voor het opvoeden van pleegkinderen: het opbouwen van een gehechtheidsrelatie en het omgaan met een pleegkind met een trauma. De pleezorgbegeleider kan pleegouders ondersteunen om de gehechtheidsrelatie te verbeteren. Dit kan bijvoorbeeld door middel van psycho-educatie en videobegeleiding. Psycho-educatie is een manier om pleegouders te begeleiden in de omgang met het trauma. Er is ook een training beschikbaar: 'Zorgen voor getraumatiseerde kinderen'.

Handvatten voor ondersteuning

Er zijn verschillende vormen van ondersteuning die pleegouders helpen een goede balans te bewaren tussen draagkracht en draaglast:

- Informele ondersteuning die geboden wordt door familie, vrienden, burens en kennissen.
- Training tijdens de plaatsing, gericht op het aanleren van nieuwe vaardigheden en het bijbrengen van relevante kennis.
- Pleegoudergroepen, gericht op het uitwisselen van ervaringen met pleezorg.

- Ondersteuning door de pleezorgwerker, via gesprekken en coördinatie van andere ondersteuning.

De pleezorgwerker heeft een belangrijke rol in de begeleiding van pleegouders. Er is een groot aantal onderwerpen waarover de pleezorgwerker met pleegouders in gesprek gaat. Het is van belang dat de pleezorgwerker een goede werkrelatie met pleegouders opbouwt waarin open communicatie en een gezamenlijke reflectie op de voortgang centraal staan. Daarnaast heeft de pleezorgwerker een belangrijke doorverwijsfunctie. Wanneer de geboden ondersteuning niet voldoende is, kan de pleezorgwerker in overleg met de casemanager of (gezins)voogd extra ondersteuning inschakelen. De pleezorgwerker heeft een belangrijke rol in de begeleiding van pleegouders. Er is een groot aantal onderwerpen waarover de pleezorgwerker met pleegouders in gesprek gaat. Het is van belang dat de pleezorgwerker een goede werkrelatie met pleegouders opbouwt waarin open communicatie en een gezamenlijke reflectie op de voortgang centraal staan. Daarnaast heeft de pleezorgwerker een belangrijke doorverwijsfunctie. Wanneer de geboden ondersteuning niet voldoende is, kan de pleezorgwerker in overleg met de casemanager of (gezins)voogd extra ondersteuning inschakelen.

Aanwijzingen voor de praktijk

- Breng als pleezorgbegeleider in kaart welke begeleidingsbehoeften pleegouders hebben, leg dit vast in een pleegouderbegeleidingsplan en bied deze begeleiding of schakel aanvullende hulp in. Vragen die helpen om de ondersteuningsbehoefte in kaart te brengen, zijn:
 - Waar heeft u in de opvoeding en verzorging van uw pleegkind extra begeleiding bij nodig?
 - Heeft u extra begeleiding nodig in de samenwerking en het contact met familie, vrienden of andere belangrijke personen in het leven van uw pleegkind?
 - Heeft u extra begeleiding nodig bij het omgaan met het gedrag van uw kind (thuis, op school, op straat of elders)?
 - Heeft u extra begeleiding nodig in uw contacten met hulpverleners of andere professionals die bij uw pleegkind betrokken zijn?
 - Heeft u extra begeleiding nodig bij het omgaan met de gevolgen van de pleezorgplaatsing?

- Let op signalen waaruit blijkt dat pleegouders behoefte hebben aan extra ondersteuning. Signalen kunnen zijn:
 - Het pleegkind luistert niet goed naar de pleegouders.
 - Pleegouders ervaren veel opvoedstress.
 - Pleegouders weten regelmatig niet hoe ze met het gedrag van het kind moeten omgaan.
 - Pleegouders zijn inconsequent.
- Ondersteun pleegouders extra in het opbouwen van een gehechtheidsrelatie en het eventueel omgaan met traumaverwerking van het pleegkind.
- Bespreek met pleegouders de eigenschappen die een beschermende factor kunnen zijn voor de ontwikkeling van het pleegkind: een autoritatieve opvoedingsstijl die zich kenmerkt door het bieden van ondersteuning en het uitoefenen van controle ten opzichte van het doen en laten van het pleegkind, goed grenzen stellen en een steunend sociaal netwerk hebben.
- Zet bij netwerkpleeggezinnen extra begeleiding in, omdat deze gezinnen vaak geen voorbereidingsstraining hebben gevolgd.
- Zorg dat pleegouders in ieder geval ook achtergrondinformatie krijgen over het pleegkind (liefst van ouders en pleegkind zelf). Leg aan pleegouders uit dat het voor het pleegkind en de ouders belangrijk is dat zij deze achtergrondinformatie respecteren en er niet over oordelen.
- Zet als pleegzorgbegeleider de volgende vaardigheden in voor het begeleiden van pleegouders bij het stimuleren van de ontwikkeling van het pleegkind: luisteren en doorvragen (om informatie te verzamelen bij ouders, pleegkind en pleegouders), pleegouders helpen om gedrag van het pleegkind te begrijpen, benoemen wat goed gaat, pleegouders inzicht geven in het feit dat ze het gedrag van het pleegkind kunnen veranderen, pleegouders opvoedingsstrategieën leren om het gedrag van het pleegkind te veranderen, aandacht besteden aan de pleegouder als persoon en pleegouders motiveren om open te staan voor interventies.
- Bevorder in de opvoedingsondersteuning van pleegouders dat zij:
 - ondersteunen (bemoedigen, gewenst gedrag positief bekrachtigen, helpen, affectie tonen)
 - toezicht houden (reguleren van kindgedrag met behulp van uitleg, aanwijzingen en consequent leiding geven)
 - aansluiten bij de ontwikkelingsleeftijd van het pleegkind
 - het pleegkind de mogelijkheid bieden over zijn verleden te praten
 - toezicht houden op het doen en laten van het pleegkind.
- Zet effectieve interventies in als pleegkinderen en/of pleegouders specifieke problemen hebben waarvoor hulp nodig is.

Deze factsheet beslaat een klein onderdeel van de pleegzorgpraktijk. De informatie in deze factsheet moet dan ook gezien worden in de bredere pleegzorgcontext. Er is een aantal aanwijzingen die los van de specifieke onderwerpen altijd leidend moeten zijn, namelijk:

- De ontwikkeling van het kind is altijd leidend.
- Besluit zo snel mogelijk wat het perspectief van de plaatsing is en waar het kind opgroeit. Binnen drie maanden na de plaatsing wordt gestart met onderzoek naar het perspectief en binnen negen maanden wordt het besluit genomen. Hierbij geldt: hoe eerder en beter. Voor jonge kinderen is het belang van een snel besluit het grootst.
- Streef zoveel mogelijk naar een intensieve samenwerking met ouders. Daarbij geldt dat er meer kans is op een succesvolle, intensieve samenwerking als ouders ook al bij het proces van matching en plaatsing betrokken worden. De ontwikkeling van het kind is hierin leidend: als de samenwerking schadelijk is voor de ontwikkeling of als het onveilig is, dan gaat het niet.

De factsheet 'Algemene bevindingen en aanwijzingen voor de pleegzorgpraktijk' geeft de belangrijkste aanwijzingen en bevindingen voor deze bredere context weer.